

A legelső fogorvosnők, a kezdet

The very first dentists, the beginning

prof.dr. Forrai Judit DSc

WJLF, Semmelweis Egyetem Népegészségtani Intézet

forraijud@gmail.com

Initially submitted Febr 15, 2021; accepted for publication March.28, 2021

Abstract

Female professionals' existence in dentistry is a result of ending slavery, emerging women's movements, progress towards a democratic state and wider dissemination of human rights. It was only at the end of the 19th century that women started their emancipation movement while leaving behind the narrow space of the household and equal to men populated the world of the business. However, it was a long way. Now we follow the life of very first women in different countries demonstrating the problems they were facing: missing higher education, to be accepted by their patients and male family members. Since Western medicine claimed specific medical education to be a licensed practitioner, women found it much more difficult to enter the medical profession except the midwifery. Nevertheless, we found in our research more ones among the first female dental practitioners who supported their husband, brother or father in their office. These women were brave and determined, tough, smart and hardworking, true heroes who faced all difficulties. They were active this way for a few hundred years, until the 1800s, when the first graduated women dentists began practising. These women broke barriers in the world of dental care and demonstrated that dentistry was able to ensure bright smile for their patients.

Kulcsszavak

nők, orvosi pálya, fogászat, öröklés, családi támogatás, bizonyítás

Keywords

women, medical career, dentistry, inheritance, family support, proof

A nők orvosi, fogorvosi általános szerepvállalásának elérése hosszú évszázadokig, évezredekig eltartott, amely nagy társadalmi folyamatok összességének eredménye lett. A férfiak és a nők egyenlőtlen globális társadalmi történeti szerepét követhetjük az orvosi szakma szűrőjén keresztül, hiszen a gyógyítás az egyik legfontosabb és állandó közérdeket érintő, a társadalomban legjobban beágyazódó foglalkozás-hivatás a mindenkor munkaeerőpiacon. Azonban nem csak a nemekkel kapcsolatos társadalmi szerepvállalás és megítélés korlátait kellett legyőzni, hanem tudományos, gazdasági, politikai, hitbéli szemlélet változások fejlődését is el kellett érni ahhoz, hogy nők a fogorvosi szakmát választhassák.

A fogászat, mint önálló szakma kialakulásának tényezői

A fogászat orvos-szemléletű kezelésének kialakulása a 18. századra vezethető vissza. A modernkori fogászatot kísérő új paradigmák, új teóriák kialakulásához sokféle tényezőt kell figyelembe vennünk, mint pl. általános orvosi tudásanyagból és elméletekből a fogászati kázusokra alkalmazott orvosi-

szemléletű tudást, a környezet, az emberi szervezet és a lelki tényezők együttes, egyidejű hatásainak felismerését, az addigi fogászati szemléletek, tévhitek és évezredek helyett tudományos igényű, orvosi szemléletű betegségek és kóroki tényezők magyarázattal való értelmezést, az intézményesített oktatást, tudásminimum meghatározását és ellenőrzését. Míg az ókortól kezdve kézművesek, borbélyok, vándorsebészek, aranyművesek és fürdősök látták el a fogak kezelését, távol állva az orvosi szakmától, addig a 18-19. századra létrejött paradigmaváltások miatt felértékelődött a fogászati szakma. A különböző fogmegbetegedéseknek különböző tünetei, szimptomái az arra ajánlott gyógymódok, kuratív terápia megválasztását már a tudományos orvosi magyarázatok igazolták.

Az orvos-szakmai szempontból a fogak anatómiai felépítésének megismerése, morfológiai szemléletű kutatások szerinti elvárások alkották a fogászat tudományos létjogosultságát közel az orvostudományhoz.

A környezeti tényezők (mint például az ivóvíz, a klíma, a hőmérséklet változása) a táplálkozási és fogyasztási szokások (búzaliszt, cukor stb.) megváltozása is elősegítették a tömegessé váló, népességszintű caries kialakulását és növekedését. A tudatos igényekben is változás állt be, különösen Európa azon részein, ahol erős volt a gazdasági növekedés.

A testpiac, szépségipar létrejöttével, különösen a női „vásárlók” igényének kielégítése miatt, nagy nyomás nehezedett a fogászatra. A nők szépségigényének átalakulásával a szolgáltatások minősége is megváltozott. Növekszik a férfiak esetében is a fogászati kezelésekre iránti igény, a szép és jó fog az egyéni karrierépítésük, társasági életük elengedhetetlen kellékévé válik. Az kialakuló polgárok a piacképességük érdekében használják egyre többen a fogászati szolgáltatást. Így válik lassan társadalomtörténeti jelentős tényezővé az új fogászati szolgáltatás kialakulása.

A 19. század második fele a felfedezések, a változatosság és a specializáció kora is, amely számos új foglalkozás bölcsőjeként szolgált, különösen a piac luxuscikkkel és szolgáltatásokkal foglalkozó ágaiban. Az uralkodó szociális klímában a kiváltságosok privilégiumai lassan – ha nem is a nagy tömegek, de legalábbis – a polgárok nagy részének kényelmét kezdték szolgálni, később pedig már alapvető igényé vált.

A modern fogászat kezdete, elméletének első pregnáns megfogalmazása Pierre Fauchard francia királyi udvari fogorvos 1728-ban megjelenő *Le chirurgien dentiste ou traité des dents* kétkötetes könyvében jelent meg. Művében egyik fontos megállapításai közül kiemelnénk, hogy a fogak és az íny betegsége hatnak egymásra, vagyis az egyik szövetféleség megbetegedése etiopatogenezis szemlélete szerint hat a másikra, ahogy az egyik szerv működése és állapota is hat a másikra, tehát az egészséghez hozzátartozik a fog és a száj képleteinek egészsége. Leszögezte komolyan kell venni a fogászatot, a szájüreg összes betegségét, mivel az része a medicinának, amit addig nem így gondoltak. Felismerte, hogy a fogtisztításnak fontos szerepe van a szájhigiéné megtartásában és az általános egészségi állapot kölcsönhatásban van a fogak egészségével. Megalapította a *cariorológia* tudományos alapjait, e megbetegedés okát ő nevezte először *multicausalis*nak. Ez a tudományos előre lépés a speciális fogászati szakellátásban háttérbe szorította az addigi vándor foghúzókat, fogkezelőket, sarlatánokat és sebészek fogászati nézeteit és ad hoc ellátását.

Egyre nagyobb hatást gyakorolt a populáció ugrásszerű megnövekedése, ezáltal a fogászati betegségek előfordulásának nagyszámú gyakorisága olyan társadalmi válaszra kényszerítette az

ellátórendszer, ahol biztosítani tudják a tömeges ellátást. Az oktatásban is ennek megfelelően emelni kellett a hallgatói létszámot, utat engedve a kialakult fogászati tudomány iránt érdeklődő hallgatók új specializációjának. Sorra nyíltak a fogászati kollégiumok, a 19. század elején kezdődő nemi egyenlőségi harc következtében a nők is kiereszkolták az egyetemre jutás lehetőségét különböző országokban, különböző időben. Ez a folyamat közel 100 évet vett igénybe, attól függően milyen volt az adott ország politikai és társadalmi hozzáállása a női nemmel kapcsolatban, ezen belül a nők munkaerőpiaci fellépésének igényével szemben. Általában nem akarták a férfiak.

A gyógyító nő társadalmi szerepe

A 19. században az első gyakorló fogászok, fogász mesterek - még nem orvosok! feleségekként asszisztálva, segítve a férjüket a fogbetegség gyógyítási folyamatait ellesték, a szakma rejtelmét megtanulták. Dolgozni is akartak, de a férfiak többnyire sosem hagyták feleségeiket kezelni a betegeket. Így az első fogásznők özvegyekre jutás után vihették csak tovább férjeik praxisát, elég nagy sikerrel.

A következőkben azokat az „első” fogorvosnőket vesszük sorba, akik valóban elsők voltak az oktatásban és a munkájukban.

1814. Josephine Serre. Fogász mesteri képzést nők számára legelőször Európában Tartu városában kezdték orosz fennhatóság alatt. Ma Észtországhoz tartozik, a város története igen érdekes, kezdetben a svéd birodalomhoz tartozott, a második svéd egyetemet alapították e városban Uppsala után 1632-ban, de a történelem során többször csatolták a politikai erőviszonyoknak megfelelően hol svéd, német, orosz felségterülethez.¹ Ennek megfelelően a város elnevezése is változott Dorpat német, Tarbatu/Tartu észt, Jurjev orosz névre. 1814-ben Dorpat nevet viselt városban orosz felügyelet alatt álló német Academia Gustaviana egyetemén a már anyakorú **Josephine Serre kapja meg az első fogász oklevelet.**

1829-ben Marie-Louis Serre a 19 évvel korábban végzett Josephin Serre lánya szintén ugyanott, Dorpatban szerzi meg a fogászati végzettséget.² Működésükről nem találtunk egyéb forrásokat.

¹ Az egyetemet a balti németek 1802 áprilisában nyitották meg Észtországban. A Dorpat tannyelve 1802 és 1893 között német volt. Ez idő alatt Dorpat kettős természetű volt, mivel mindkettő a német (-nyelv) halmazhoz tartozott. és orosz egyetemek. Pénzügyi és adminisztratív szempontból az orosz volt a fontosabb; intellektuálisan, a professzor és a hallgatók tekintetében a tanárok több mint fele Németországból érkezett, legalább további egyharmada balti német volt

² Janine Brooks: 100 Years of Women in the Dental Profession in the UK, 1918-2018. Cambridge Scholars Publishing. 2019.

1852. Amalia Assur(1803-1889) **Az első svéd fogászként dolgozó nő** apja az a Joel Assur, aki az elsők között végzett svéd fogorvos. Amália fivére is fogorvos. Amália apja mellett asszisztált és tanulta meg a fogászati gyakorlatot. Miután apja a királyi udvar fogorvosa egy különleges engedélyt kért a Royal Board of Health-től lányának a működésre. Amália soha nem végzett hivatalos iskolát, hiszen nem volt mód akkor még nőknek az egyetemen tanulni, de ügyesen kezelte a betegeket, hivatalos engedéllyel. Sose ment férjhez, egész életét a fogbetegeknek áldozta.

1855 Emeline Robert Jones (1836-1916) Connecticut, USA. Fiatalon 18 évesen férjhez ment Daniel Jones fogorvoshoz. A férj szerint a nők a kisméretű és gyenge ujjakkal fogorvosi munkát nem tudnak végezni, hiába akart Emeline is fogászként dolgozni és mutatta meg férjének a már félig tele befőttesüvegbe összegyűjtött közel száz, általa titokban kihúzott fogakat, a férj nem engedte a fogászati munkát. Csak megözvegyülése után tudta hivatalosan elkezdni a fogkezeléseket átvéve férje patientúráját. **Hordozható fogászati székekkel gyakran utazott rendelőjével Connecticutba, Rhode Islandre, New Havenbe.** Munkája elismeréséül **1883-ben, beválasztották Connecticut State Dental Society tagjává**, 1893-ban részt vesz a *Woman's Advisory Council of the World's Columbian Dental Congress* szervezésében és 1914-ben a tiszteletbeli tagja lett a *National Dental Association*-nak.

1861. Rosalie Fougelberg (1841-1911) **Svédország első női fogorvosa.** A frissen 1860-ban megkoronázott uralkodó XV. Károly a reformer és liberális gondolkodó, motorja a politikai és kulturális skandinavizmus megteremtésének. A király egyik jelmondata volt: „Törvénnyel országot lehet építeni” Ebben a reform politikai, gazdasági és kulturális miliőben egyértelmű volt, hogy 1861-ben megnyitják törvényi úton a nők számára az egyetemet.

Rosaline apja a Svéd Királyi Udvar, konkrétan a királyné udvari fogorvosa. Rosaline pedig az apja asszisztense lett. Tanul az egyetemen fogászatot, de a *Collegium Medicum* háromszor utasítja el Rosalie fogorvosi igazolását, melyet a bizonyító vizsga után állítanak ki, röviden elbuktatják, bizonyítva a nők alkalmatlanságát, ám apja közbenjárásával XV. Károly svéd királytól külön engedélyt kap a működésre.

Később megismerkedik egy Torell nevű misszionárius tengerész kapitánnyal, akivel végül Alexandriában telepednek le.³

1866. Lucy Hobbs Taylor (1833-1910) első nő, aki Amerikában végzett az Ohio College of Dental Surgeryben. Az út itt sem volt egyszerű. Előzőleg két különböző egyetemen az Eclectic Medical College Cincinnatiában és két alkalommal az Ohio College of Dentistryben utasították el női volta miatt. Egy egyetemi hallgató beleegyezett abba, hogy külön oktatja őt, lehetővé téve számára, hogy tanuljon. Lucy 1861-ben úgy döntött, hogy megnyitja saját praxisát. Egy év után Lucy Iowába költözött és fogorvosi rendelőt nyitott engedély nélkül. Nagy gyakorlata miatt fogorvosként elfogadták, és az *Iowa State Dental Society* tagja lett. A társaságban három évig mint az amerikai fogorvosi társulat konferencia képviselője vett részt. Nagyon véletlenszerűen, ugyanebben az évben (1865) az Ohio Fogorvosi Főiskola úgy döntött, hogy nőket is hallgatói közé felveszik. Lucy Taylor azonnal beiratkozott annak ellenére, hogy az évek során hatalmas fogászati tapasztalatra tett már szert. 1866-ban végzett, és lett a világ első amerikai fogorvosi iskolán végzett diplomás, aki fogászati doktori fokozatot kapott⁴.

1869. Henriette Hirschfeld-Tiburtius (1834-1911) Berlin, Poroszország. Lelkész család harmadik gyermekeként 19 éves korában feleségül megy egy földbirtokoshoz Kiel közelében fekvő Hammerben. 1863-ban elválták, a férj rövidesen alkoholizmusban meghal. Henriett egyedül Berlinbe költözik. Egy újsághirdetésben olvas az angol Elisbaeth Blackwellről és hűgáról, akik Amerikában végezték elsőként orvosi tanulmányaikat. A 19. század közepén Németországban még nem volt egyértelműen szabályozva a fogorvos képzés, a nőket a 20. század elejéig nem engedték az egyetemre. Henriette Hirschfeld egyedülálló nőként 1867. októberében elutazik Philadelphiába. Nagy kitartással elérte, hogy felvételt nyerjen a Pennsylvania Fogászati és Sebészeti Főiskolára. **Az Egyesült Államokban ő volt a második nő, aki fogászati tanulmányokat végzett.** Henriette Hirschfeld legyőzte a kezdeti ellenállását a férfi kollégáinak, s "barátságosan és figyelmesen" bántak vele később. Nemcsak fogászatot tanult, hanem anatómiai, élettani, sebészeti technikákat és laboratóriumi munkát is, így **ő lett az első női "Fogászat- és**

³ Jiménez Sureda, Montserrat: Les dones i les professions sanitàries al llarg de la història. [Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona](#) 2017. 71

⁴ Loevy, Hannelore T.; Kowitz, Aletha A. (1998-04-01). "How the Middle West was won: women enter dentistry". *International Dental Journal*. 48 (2): 89–95.

sebészeti fogorvos. Visszatért Berlinbe és megnyitotta első praxisát a berlini Behrenstrasse 9-ben. Főként középosztálybeli nőket és gyermekeket kezel, de kiváló fogorvosi hírnevének köszönhetően Victoria koronahercegnőt, gyermekeit és esetenként házastársa a császár III. Friedrich fogorvosává nevezték ki. 1872. télen feleségül megy egy régebbi barátjához a katonaeorvos D. Karl Tiburtiushoz. Két fia, Carl és Franz született, de kisgyerekei mellett folytatta fogorvosi munkáját annak ellenére, hogy az anyaság és a munka nem volt összeegyeztethető korának alapvető civil értékeivel. Az anyaság, a hivatás és a házassága mellett szenvedélyesen segített a rászorultaknak.

1876-ban Henriette Hirschfeld-Tiburtius megalapította az „*Erste von Frauen geleitete Poliklinik* intézményt az *Első nők irányította Poliklinikát*” a berlini munkásosztály számára testvére Franziska Tiburtius és kollégája Emilie Lehmus segítségével⁵. Röviddel később létrehozta a *Verein zur Rettung minorener Mädchen -Kiskorú Lányok Mentési Szövetségét* és a „*Heimathaus für stellungsuchende Mädchen -Munkahelyet kereső lányok otthonát*”, később pedig „*Versorgungshaus für gefallene Mädchen und Frauen-Bukott lányok és nők ellátási házá*”. Az 1881. évben *Ärzte eine Pflegestation für Frauen -Orvosok a Nők Gondozásáért Poliklinikájának* bővítéseként a fekvőbeteg állomást nyitott a berlini Friedrichstrasse-i régi lakásában.⁶

1879. Nellie Elizabeth Pooler Chapman (1847–1906) az első női fogorvos Kaliforniában.

Norridgewockban születik, szülei csatlakoztak a kaliforniai aranylázhoz. Nellie a szüleivel együtt bányászott Kaliforniában. 14 éves korában feleségül vette Allen Chapman (1826–1897) fogorvos. Nellie lelkesen lépett be a fogászat területére. Segített a férjének munkájában, de kezdetben nem érdekli a fogászat, mint karrier. 1862-ben és 1864-ben két fia született, ekkor Nellie 14 és 17 éves.

Megtanulta a fogorvosi gyakorlatot aközben, hogy segítette a férjét. 21 éves mikor a férje eltávozott ezüstöt keresni a Nevada állambeli Comstock ezüstlelőhelyre. Ottmarad egyedül a fiaival. A pénzügyi nehézségek minimalizálása érdekében Chapman folytatta férje praxisát. 1879-ben ő lett az első regisztrált női fogorvos nyugaton. Rendkívül ügyes volt és a pacientúrája egyre csak nőtt. Megvásárolta a legmodernebb eszközöket, a legújabb gépeket. Dr. Chapman virágzó praxisát porcelán edényekkel, kristályvizes poharakkal és a legmodernebb fűrókkal és elszívókkal látta el. A székét, melyben a betegek ültek, vörös bársony borította, és rajta arany betűkkel „Imperial Columbia” felirat volt olvasható.⁷

⁵ Cécile Mack: Henriette Hirschfeld-Tiburtius (1834-1911) Das Leben der ersten selbstständigen Zahnärztin Deutschlands. Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main 1999, ISBN 3-631-34783-9.

⁶ Linda L. Clark, Linda Loeb Clark: *Women and Achievement in Nineteenth-Century Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008 217-219

⁷ Harris, Gloria G.; Cohen, Hannah S. (2012). *Women Trailblazers of California: Pioneers to the Present (illustrated ed.)*. The History Press.

Korabeli leírás szerint vándorlásai során a bányász betegeket is ellátta: „a kis Nellie Pooler Chapman a vörös, bársonnyal borított emelvényen állt, és egy mocskos, bajba jutott bányász szájába bámult, és megrázta a fejét. El kellene távolítania azt a fogat, amely annyira fájdalmat okozott a betegnek. Nellie egy dugóhúzó típusú műszert választott a folyamat megkezdéséhez. A szerszámot a fog körül körbe vágta, és jelentős erőfeszítéssel kihúzta a férfi szájából, szinte pillanatnyi volt.”Több mint 30 éves karrierje során számos tartózkodási helyen látta el a betegeket. Amikor az ezüstsázból visszatért férje úgy döntött, hogy rendelőt nyit a nevadai Virginia City-ben, Nellie volt az egyetlen fogorvos Sacramento és Donner-tó között. 1897-ben a férje elhunyt. További 9 évig folytatta a praxist, ellátva észak-kaliforniai betegeket. Mindkét fia nyomdokába lépett, fogorvosok lettek. Az Egyesült Államok nyugati női fogorvosai számára, követendő példaképp állították Nellie Chapmant. Az életének eseményeit részletező kiállítás látható a kaliforniai San Diego-i *Women's Museum of California*.

1874. Fanny A. Rambarger (1833-1910) Pennsylvania. USA. Fanny elvégezve a fogászati iskolát 1874-ben ő volt a második amerikai nő, aki fogászati sebészet doktora **Doctor of Dental Surgery-DDS oklevelet kapott**. Philadelphiában kezdte meg a praxisát, amelyben csak nőkre és gyermekekre korlátozta az ellátást.

1879. Elisabeth Laird. Edinburgh, High Street, Monifieth. az első regisztrált skót fogmester csont-füves gyógyszerész. Skóciában 1861 és 1921 közötti népszámlálási adataihoz viszonyítva számos nő a fogászatot jelentette fő foglalkozásaként, ezek közül az első Elisabeth Laird, ám sokan nem voltak nyilvánvalóan képzettek.⁸ A rendezetlen fogászati működési engedélyt 1879-ben *Dentist's Register* szerint adták ki. E rendelet életbelépése után az első női tagja Elisabeth Laird lett.

1881. Margaret Caro (1848-1938) Richmond, Nelsonban, Új-Zéland. Skóciából bevándorolt szülők öt gyermeke közül a legfiatalabb. Nelsonban a Fiatal Hölgyek Akadémiáján tanult. 1864-ben férjhez megy James Selig Siegfried Caróhoz, aki lengyelként Berlinben és Melbourneben tanult orvosnak. 16 évig egy zárt bányavidéken éltek, ahol férjével együtt sebeket látott el, sebeket varrt, csontokat rögzített és fogászati kezelést is végzett. Magas, erős asszony volt, fizikai ereje lehetővé tette, hogy gyorsan

⁸ P. Sutcliffe: The Edinburgh Dental Dispensary 1860 to 1879. BRITISH DENTAL JOURNAL VOLUME 212 NO. 8 APR 28 2012. <https://www.nature.com/articles/sj.bdj.2012.312.pdf?origin=ppub>

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

prof.dr. Forrai Judit DSc

és ügyesen kihúzza a rossz fogakat, így hamar elismerték tehetségét. A gyógyítás érdekében akár lovon is elment a betegekhez házhoz, hogy segítsen. Három fia lett. 1881-ben Margaret Caro volt **az első nő, aki Új-Zélandon a fogorvos-nyilvántartásába bekerült**. A család Napierben telepedett le, ahol 1909-ig megalapította és vezette saját fogorvosi praxisát. Az egyetlen nő volt, aki részt vett az Új-Zélandi Fogorvosi Szövetség első 1890-ben Dunedinben tartotta konferenciáján. Margaret Caro 1888-ban hetednapi adventistává vált egy amerikai evangélista misszionárius hatására. Az adventisták pozitívan viszonyultak a nők társadalmi elismerésük iránt, 1881-ben megszavazták és a minisztérium felé javaslatot nyújtottak be, hogy a nőket ismerjék el az egészségügyben, az ellátásban betöltött társadalmi szerepüket. A következő években Caro előadásokat tartott és írt az ételmiszer reformról, támogatva vegetarizmust, annak természetes és az egészségre gyakorolt pozitív hatását, ellentétbe állítva az állati táplálékról negatív gyakorlati tapasztalatok alapján megalkotott véleményét, hogy az miként hat a szervezetre és a lélekre egyaránt, pl. állatok levágása: „rontja az emberiséget.” E vélemény megalkotása miatt gyakran ellátogatott vágóhidakra, megfigyelve a körülményeket és megvizsgálta az állatok belsősegeit annak bizonyításáért, hogy a tuberkulózisos tetemek elkerülhetnek a fogyasztókhöz. Szerinte a húsfogyasztás, „rossz egészségi állapothoz és erkölcsi kudarchoz vezethet.” Margaret Caro, aktivistaként részt vett az alkoholisták rehabilitációjában. Segített létrehozni a *Bethany Rescue Home for women and children*⁹ Úgy vélte, hogy az oktatás hatékony eszköz a változásra, fogorvosaként jövedelmét arra használta, hogy támogassa a fiatal maori és pakai fiatalokat az amerikai és ausztrál hetednapi adventista főiskolákban.

Két fia közül, az egyik orvos és a másik fogorvos lett, követte a szülők példáját. Margaret Caro korának progresszív női szervezeteinek tagja lett. 1902-ben az *National Council of Women of New Zealand* konferenciáján a Napirenden előterjesztette a vegetarizmusról szóló nézeteit. Támogatta az *New Zealand Women's Christian Temperance Union*. A férje halála után, 1902-ben, Kaliforniában tanult Biblia oktatóként, és hosszú időt töltött az Avondale College-ban, az Új-Dél-Wales hetedik napi adventista központjában. Új-Zélandra való visszatérése után haláláig folytatta aktivista életét.¹⁰

Margarita Chorné y Salazar (1864-1962), Mexico. Apja, bátyja fogorvos. nagyon öntörvényű ifjú lány volt, zenélt, festett és tanulni akart. Kívívta otthon a szüleinél, hogy tovább tanulhasson. Las Vizcaínasban Margarita lenyűgözőnek tartott tantárgyakat tanulmányozta: a természettudományt, a higiénit, a fizikai tudományok alapjait, a matematikát, a könyvelést, az angol nyelvet és a kémiát. Nyugtalan és kíváncsi természete Marguerite megkérte a fogászati klinikát, asszisztensi állásra. Elkezdte a munkát: fogadni a betegeket, felírni a nevüket, mosni és tárolni a fogászati műszereket. Az érdeklődése,

⁹ Te Ara [Dictionary of New Zealand Biography](https://teara.govt.nz/en): <https://teara.govt.nz/en>

¹⁰ Mary Louise Ormsby. 'Caro, Margaret', Dictionary of New Zealand Biography, first published in 1993. Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand, <https://teara.govt.nz/en/biographies/2c8/caro-margaret> (accessed 18 May 2020)

hogy megismerje e szakma titkait, arra vezette, hogy végül elolvassa a francia orvoslásról szóló szövegeket, amelyeket apja az amerikai tölgyfa íróasztalánál tartott, valamint a magazinjait, például a Dental Cosmos-t, amelyet Rafael a testvére kapott rendszeresen New Yorkból. Ezeket a publikációkat Margarita elkezdte tanulmányozni.

A napi fogászati asszisztensi munkája után Margarita elhatározta, hogy egész életében a fogászat mágikus vonzalma következtében fogorvos akar lenni. Azt is élvezte, amikor vissza tudták állítani a száj, a mosoly és rágás képességét a betegeknek. De ahhoz, hogy ebben a szakmában maradassunk, rendelkeznie kellett egy fogorvosi doktor fokozattal. Legnehezebb vállalkozása abban állt, hogy a rokonokat egyenként meggyőzte arról, hogy hagyják elvégezni a diploma megszerzéséhez szükséges tanulást. Az első és legkönnyebben meggyőzhető Rafael, a testvére volt. A keményebb volt az anyját Paz doña meggyőzni, aki ostobaságnak tartotta, hogy egyik lánya egy ilyen munkára szentelje életét.

Az első mexikói fogorvosok francia és amerika bevándorlók voltak, akiknek egy 1841-es rendelkezés szerint működési vizsgát kellett tenni az Orvostudományi Iskolában. Névszerint öt francia és egy amerikai Eugenio Crombé, José María Magnin, George Gardiner, Antonio Labully, Francisco Lacoste és Eugenio del Cambre. Mindegyikük Agustín Chorné professzor barátai és munkatársai voltak, akik megalapították a mexikói fogászatot. Margarita nekivágott letenni a vizsgát. Rafael bátyja éjszakánként tanult vele anatómiát, fogászati kifejezéseket, módszereket francia és amerikai könyvekből, amerikai fogászati magazinokból. A vizsga napjára anyja egy szép szürke ruhát varratott fekete bársony kalappal, indulás előtt megitta tojáslikőrrel teljesen felkészítve a vizsgára. A meghallgatás során a nők jelöltjét szigorúbb bánásmódban részesítették, mint amit a férfiaknál alkalmaztak bebizonyítva a jelölt és a közönség előtt ez nem megfelelő hely egy hölgynek. De Margarita minden, szinte zaklató kérdésre remekül válaszolt, jó memóriájával alapos felkészülésével mindenre tudott alaposan válaszolni. Volt olyan kérdés, amelyre franciául válaszolt, és azonnal lefordította spanyolul. Egy órányi folyamatos kérdések után a Margarita szünetet kért, hogy igyon egy kis vizet és hogy hófehér zsebkendőjével szárítsa meg az izzadságát. A vizsga azután ért véget, amikor Margarita befejezte az éter használati módszerek magyarázatát és válaszolt érzéstelenítés szerepéről a fogpótlásban. Végül széles körben gratulált a letaglózott zsűri és a résztvevők is. A közönség hatalmas tapssal ismerte el a fiatal nő teljesítményét. Margarita végig erősen kontrollálta érzelmeit, igen fegyelmezett volt. Az összes városi újság, az El Tiempo, a La Prensa, az El Pabellón Español, a La Voz de España és az El Partido Liberal, beszámolt a nem mindennapi eseményről.”¹¹

Nagyon magasra állította a mércét ezzel Margarita az utána jövő többi női hallgató számára. Először apja klinikáján kezdett dolgozni, majd évekkel később a saját klinikáját hozta létre. Reggel 8 órákor nyitott, az első órában a szegénybetegeket látta el, akik már hajnalban sorba álltak. Gyerekeket és tályogos, gyulladásoz betegségeket gyógyított a reggeli órában. Rendelőjében fiolái illatos anyagokat tartalmaztak: alkohol, kloroform, éter, menta víz, benzoinból készült tinktúra, rózsza esszencia, jód, arzén-szulfid, eugenol és kámfor. A polc hatalmas ékszerdoboznak tűnt, ahol kis fiókokban mindenféle bilincsek, tükrök és fogók voltak. Mindezeket az arany és csillogó eszközöket Margarita, nagyon tisztán tartotta az akkor újszerű

¹¹ Martha Díaz de Kuri: Margarita Chorné y Salazar The first graduate woman in Latin America Demac. Mexico. 2009. ISBN 9781310159381 https://demac.org.mx/wp-content/uploads/2016/10/margarita1_english.pdf

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

prof.dr. Forrai Judit DSc

aszéptikus eljárással. Ahogy forgalomba került a röntgengép vett a rendelőjébe. Egyedül dolgozott asszisztens nélkül.

Margarita önálló magisztrális gyógyszerert kevertetett ki, részben családi hagyományként, amit haláláig titokban tartott. Saját gyógyszereit jegyzetfüzetében őrizte az összes apja és testvére által használt emlékekkel együtt: bórsav, nátrium-klorát, lignum vitae por, magnézium-karbonát és a rózsa vagy menta esszenciája, nagyon jó fogkrémek készítésére alkalmazott anyagok; borax, tinktúra benzoinból, desztillált víz és egyszerű szirupból száj- és körömfájás szájgyulladásához; kálium-klorát, desztillált víz és glicerin ugyanarra az esetre, de kritikus állapotban; vörös kinin és desztillált víz, a diftérikus szájgyulladás kezelésére; és a tályogok mosására semmi sem jobb, mint a cink-klorid, az alkohol, a kínai fahéj-esszencia és a szűrt víz oldat. A Margarita által alkalmazott helyi érzéstelenítés túlnyomórészt egy kokainoldat volt, amelyet a régi 20 gramm desztillált recept alapján készített elő. víz, 0,20 gramm kokain-hidroklorid és 0,01 gramm szalicilsav. Dr. Chorné ezeket az árucikkeket az El Elefante gyógyszertárban vásárolta meg, ahol hetente egyszer járt.

Későn 40 évesen férjhez ment, rögtön gyereke született, de elvált az őt megcsaló férjtől, amit zokon vett a családja. Egyedül nevelte gyermekét munkáját nem hagyta abba. 1908-ba a francia követség egy kitüntetést adott át „**az első Latin-Amerikai fogorvosnőnek**” a modern tudományos mozgalom női képviselőjének. Hosszú évekig dolgozott rendelőjében, visszavonulása után 98 éves korában érte a halál.

1893. Ida (Gray) Rollins (Nelson) (1867-1953). az **első afro-amerikai nő**, aki fogorvos lett az Egyesült Államokban. Apja „fehér”amerikai, anyja afro-amerikai volt, sose házasodtak össze. Jenny Grey nagyon fiatalon árva lett. Az anyja családja nevelte Idát, varrással kereste a pénzét. De a középiskolát sikeresen elvégezte 1887-ben. Már középiskolás korában felkereste Jonathan Taft fogorvost, aki akkor az Ohio College of Dentistry dékánja volt. Munkát kapott Jonathan Taft rendelőjében, aki híres támogatója volt a női fogorvos képzésnek, frissen akkor indult a nők számára a képzés.

Taftot később a Michigan-i Egyetemi Fogorvosi Iskola dékánjának nevezték ki, így Grey háromévi szakmai gyakorlat ismerete után sikeresen felvételizett. Gray 1890 júniusában sikeres diplomával az első afro-amerikai női fogorvos lett az Egyesült Államokban. Óriási híre ment e különleges, egyedi, új valóságnak. Cincinnatiában rendelőt nyitott. Rengeteg színesbőrű és fehér páciense lett. 1895-ben a rendelőjét Chicagóba költöztette, miután ugyanazon év márciusában feleségül ment James Sanford Nelsonhoz, aki kanadai gyökerekkel az Illinoisi Nemzeti Gárda ügyvédje, kapitánya és századmestere volt. Nelson később sok évig könyvelőként dolgozott Chicago városában. Cincinnatiában, szintén „fekete-fehér” ügyfelekkel dolgozott, mint ahogy felesége Ida páciéntúrája is vegyes volt. Ida rendkívül érzékeny, kedves, empatikus orvos volt, akit nagyon szerettek a páciensei, gyerekek felnőttek egyaránt. 1929-ben Nelson meghalt, majd Ida ismét férjhez ment, William A. Rollins-hoz.

Ida Gray-Nelson számos egyesületben, klubban vett részt társadalmi tevékenységeiről folyamatosan beszámolt a sajtó. A *Professional Women's Club of Chicago* alelnöke, az *Eighth Regiment Ladies' Auxiliary*¹² Kiegészítő Nyolcadik Női Hadsereg alelnöke, tagja *Phyllis Wheatley Club* csoportnak, amely Chicagóban az egyetlen fekete női menedék fenntartására szerveződött. 1953-ban halt meg. A mai napig életét és elért sikereit példaképként és nők inspirációjaként mutatják.¹³ A Michigeni Egyetemen díjat neveztek el róla.¹⁴

1892. Mary Haviland Stilwell (1866-1936) Philadelphiában, Pennsylvániában. **1892-ben 12 alapító taggal együtt megalapította az Egyesült Államok Női Fogorvosok Egyesületét.** Dr. Annie T. Focht, a titkár, aki 1893. március 4-i jelentésében felsorolta a 32 új tagot, kijelentette: „Philadelphiában 1892 márciusában a fogászat iránt érdeklődő nők egy olyan társaságot szerveztek meg, amelyben megerősíthetik magukat és segítenek, támogatják egymást.” A havi üléseken tudományos fogászati eseteket, elméleti témákat mutattak be. A levelezőlistán körülbelül 100 női fogorvos szerepelt. 1898 után már nem tudható mivel foglalkoznak, mert nincs beszámoló dokumentum.

1902-ben feleségül ment Dr. George C. Kuesel orvoshoz. A Fairmount Park Art Association társaság tagjai voltak¹⁵. 1936. június 22-én Philadelphiában halt meg. Leveleit a Pennsylvania Történelmi Társaság gyűjteményében tartják.

1893. Caroline Louise Josephine Wells (1856-1939) az első szakmai képezésű női fogorvos Ontarióban, Kanadában. 1877-ben feleségül megy John Wells fogorvoshoz. Három gyermekük lett. Férje 1882-ben végzett aranyérmes kitüntetéssel fogorvosként, de beteg lett. A rokonok gondozták a három gyermeket, miközben Caroline fogászatot tanul. 1893-ben végez az Royal College of Dental Surgeons of Ontario-n, így ő lett az első kanadai diplomás fogorvosnő. Első női tagja az Ontario Fogászati Társaságnak. Részt vett a Torontói Egyetem Trinity Főiskola oktatásában és 1899-ben doktori fokozatot

¹² □ ["Eighth Regiment Ladies' Auxiliary"](#). *Saint Paul, Minnesota: The Appeal*. July 31, 1909. p. 7. Retrieved February 10, 2017 via [Newspapers.com](#).

¹³ Majors, Monroe A. (1893). [Noted Negro women, their triumphs and activities](#) (Reprint 1971 by Freeport, New York: Books for Libraries Press ed.). Chicago, Illinois: Donohue and Henneberry.241. ISBN 0-8369-8733-0.

¹⁴ [Ida Gray Awards](#)". *Dentistry University of Michigan*. Ann Arbor, Michigan: University of Michigan School of Dentistry. 2013. Archived from [the original](#) on June 22, 2016. Retrieved February 10, 2017.

¹⁵ Az 1872-ben Philadelphiában létrehozott Közönségművészeti Egyesület (korábban Fairmount Park Art Association) az Egyesült Államok első magán, nonprofit nyilvános művészeti szervezete, amely a közművészet és a várostervezés integrálására törekszik. Philadelphia az ország egyik legnagyobb közművészeti gyűjteménye.

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

prof.dr. Forrai Judit DSc

kap. 36 évig fogorvosként dolgozott Torontóban. Fogorvosi munkát vállal az Andrew Mercer Reformatory for Women nevű női börtönben. Ugyanis megfigyelések alapján világossá válik a fogorvosi ellátás javítja a fogvatartottak fizikai és mentális jólétét. Josephin az első fogorvos ebben az Intézetben több évig.

1895. Lilian Lindsay/Murray (1871-1960) London, elsőként képesített női fogorvos Nagy-Britanniában. Lilian a londoni Holloway-ben, egy zenész tizenegy gyermeke közül a harmadik. Tanulmányait a Camden lányiskolában végezte, majd ösztöndíjat nyert az észak-londoni kollégiumba. Az iskola alapítója és igazgatója, Frances Buss arról tájékoztatta Lilian-t, hogy alkalmasnak találja siket gyermekek tanítására. Lilian pedig nem kívánt siket és ostoba tanár lenni, így közölte, hogy ő fogorvos lesz.¹⁶ E szövegtől után Lilian elvesztette az ösztöndíjat Miss Buss kicsinyes bosszúja miatt és 1889-ben elhagyta az iskolát. Lindsay egyik családtagja révén hároméves fogorvosi szakmai gyakorlatot tudott biztosítani. Előzetes vizsgákat tett és 1892-ben jelentkezett a

National Dental Hospital-ban. A dékán, Henry Weiss, nem volt hajlandó felvenni, mert nő volt. Weiss annyira aggódott, hogy az ifjú hölgy elvonja a férfi hallgatók figyelmét, hogy az iskola előtt a járdán készítette Liliannal az interjút. Az tanácsolta neki, hogy ne jelentkezzen a londoni Fogászati Kórházba, mivel az Royal College of Surgeons of England abban az időben nem engedte meg a nőknek, hogy vizsgát tegyenek. Azt javasolta, hogy jelentkezzen az Edinburgh Dental Hospital and School, ahol végül W. Bowman Macleod dékán befogadta. Lilian az első napján találkozott jövőbeli férjével, Robert Lindsay-vel, az egyik oktatója volt. Edinburgh-ban töltött ideje alatt 1894-ben elnyerte a Wilson-érmet a fogászati műtét és kórtanulmánya miatt, valamint a média és a gyógyászat éremét. 1895-ben az első nő, aki az Egyesült Királyságban fogorvosként szerepelt. Ezt követően 1895. novemberében csatlakozott a British Dental Association-hez, az első női tagja lett.

A képesítés után Lilian visszatért Észak-Londonba, hogy 1905-ig dolgozott. Ebben az évben feleségül ment Robert Lindsay-hez és visszaköltözött Edinburgh-be, hogy vele éljen, közös praxist nyitottak. Robertet kinevezték a Brit Fogorvosi Szövetség első teljes munkaidős fogászati titkárává. A BDA székhelye fölötti lakásba költöztek a londoni Russell Square-en és Lilian lett a BDA tiszteletbeli könyvtárosa. Megalapította a könyvtárat örökölt könyvekkel és sajátjaikkal majd néhány tárgyaikkal hozzájárultak a múzeum elindításához. Tanult franciául, németül, latinul, valamint a régi angol és spanyol nyelvet, hogy történelmi kutatásában hasznosítsa. Robert Lindsay 1930. novemberében halt meg. Ezt követően 1931-ben Lilian a British Dental Journal (BDJ) egyik szerkesztőjévé vált. Haláláig a BDJ szerkesztőbizottságában maradt, és 1925 és 1959 között 57 dokumentumot tett közzé a BDJ-ben. 1933-ban kiadta a fogászat történetéről szóló könyvet (A Fogászat rövid története). Ugyanebben az évben az első CE Wallis előadást tartotta az Orvosi Királyi Társaságnak, majd később az Odontológiai Osztály (1945) és az Orvostudománytörténeti Társaság (korábban a szekció) elnöke. 1938-ban a Brit Fogszabályozási Társaság (B.S.S.O.) elnöke. 1946-ban Lindsay lett a British Dental Association első női elnöke, tiszteletbeli doktorátust kapott az Edinburgh-i

¹⁶ Cohen E. Cohen RA. Dr. Lilian Lindsay önéletrajz. Br Dent, J 1991, 171 (10) 325

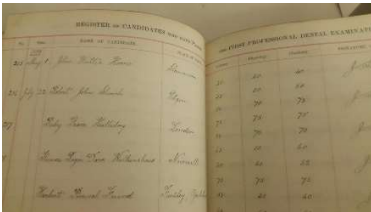
<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

prof.dr. Forrai Judit DSc

Egyetem. 1946-ban publikálta Pierre Fauchard Le Chirurgien Dentiste 1960-as haláláig folytatta a BDA könyvtár bővítését, és ebben az időben számos díjat és tiszteletbeli fokozatot kapott.

1870. Williemia Simmers (1878-1962) Portsey. Anglia, az első nő, aki beiratkozott a Glasgow Dental Schoolba. Hatan voltak testvérek, James bátyja fogorvosnak tanult Williemia követi őt a tanulásban és beiratkozott. 1897. március 19-én regisztrálták, mint fogorvos.¹⁷ A **licenciátusért** a Glasgow Sebészet Kar 1879 óta felel pés ő adja ki a névhez illeszthető LDS címet vagyis a Licentiate in Dental Surgeryt igazoló oklevélet az általuk felügyelt vizsga után¹⁸. Itt nyerte el az első női oklevelét Simmers, aki 23 éves volt akkor. Férjhez megy George Allison Scrimgeourhoz 1910-ben. Továbbiakban fogorvosként dolgozik.

1897. Ruby Grace Halliday első diplomás a London Collegeban Ruby 1897. április 30-án az Edinburgh-i Királyi Sebészek Főiskolán (RCSEd LDS) fogászati műtéti oklevelet kap. Csatlakozik a London és Counties Medical Protection Society néven ismertté vált 1892-ben alapított szakmai egyesülethez a Dental Protection szakosztályhoz, amelyik a The Medical Protection Society Limited („MPS”)¹⁹ társaság ma a világ vezető védelmi szervezete az orvosok, fogorvosok és egészségügyi szakemberek számára. Ma is fogászati védelem világszerte több mint 68 000 tag szakmai érdekeit védi és támogatja. A tagság hozzáférést biztosít a szakértői tanácsokhoz és támogatáshoz, valamint jogi támogatást igényelhet kártalanításra a szakmai gyakorlatból származó panaszoknak vagy igényeknek megfelelően. A szakértőik segítséget nyújtanak jogi és etikai problémák széles skálájához. Ruby Grace Halliday e szervezet első női 1902-ben csatlakozott fogorvos tagja. Az első világháborúban Ruby a londoni Endell streeti katonai kórházban dolgozott, az egyetlen olyan kórházban, amely női orvosokat alkalmazott.

¹⁷ Henderson, TB, The History of the Glasgow Dental Hospital and School 1879-1979, Glasgow (1979) 74.

¹⁸ Janine Brooks: 100 Years of Women in the Dental Profession in the UK, 1918-2018.

¹⁹ [Dental Protection celebrates first women in dentistry](#)

1898. Emma Gaudreau Casgrain (1861-1934) Quebec, Kanada, **az első nő, aki Kanadában fogorvos engedélyt kapott.** Emma Montmagnyban született, a Szent Orsolyáknál tanul, 1879-ben feleségül megy Henri-Edmond Casgrainhoz (1846-1914), aki szájsebész, feltaláló, üzeme van és az első Quebeci autóvezető. 1898-ban engedélyezik Emmának, hogy mint első nő hivatalosan elismerjék fogorvosként. Az Ordre des dentistes du Québec szerint sikeres vizsgát tesz és megkapja a működési engedély. 1920-ig végzi fogászati tevékenységét férjével együtt lévő rendelőjében.

1898. Minnie Evangeline Jordon (1865-1952) Illionis, Fulton, **az első gyerekfogorvos.** 1898-ban elvégezte University of California's dental programot. A fogászati tanulmányai alatt egy szájhigiénés klinikát vezet San Francisco egyik árvaházban. Később egy általános iskolában fogászati asszisztensként dolgozik, miközben Berkeley-n tanult tovább. A saját fogorvosi rendelőjét Los Angelesben nyitja meg. Eleinte általános fogászati ellátást nyújt rendelőjében, de később csak gyerekfogászattal foglalkozik. 1916-ban előadást tart a Los Angeles megyei ápolók szövetségének "*A fogak viszonya a gyermek fejlődéséhez*" címmel. „*Az étel kapcsolata a fejlődő fogakkal*” című előadását tart az 1921-es ülésen. Étrendi javaslatot írt elő a Kaliforniai Állami Fogorvosok Szövetségében a gyermekek fogazati állapotának megőrzése érdekében ajánlja: kevesebb édességet és több tejet, durva magokat és zöldséget javasolt a gyermekek étrendjében. "A pedodoncia úttörőjeként" említik. 1925-ben kiadta az első tankönyvét *Az operatív fogászat gyermekeknek* címmel. A Dél-Kaliforniai Egyetem fogászatának docens, a Dél-Kaliforniai Fogorvosok Szövetségének tisztségviselője, az Amerikai Női Fogorvosok Szövetségének alapítója és első elnöke, valamint az Amerikai Gyermekek Fogorvosi Társaság alapítója. Minnie Evangeline Jordon 87 éves korában 1952-ben halt meg Los Angelesben.

1900. Bessica Medlar Raiche (1875-1932) Beliot, Wisconsin, üzletasszony, fogorvos és orvos. 1900-ban kezdi fogorvosi tevékenységét. Férje James B. Medlar és Bessie Raiche egy igazi proto-feminista volt, zenész, festő és nyelvész, valamint úszásban és lövészetben jeleskedik, lovalgó nadrágban jár. Férjével egy Wright típusú kétfedelű „biplan” repülőt építettek a nappali szobájukba,

majd később az udvarukban. **1910. Bessica Raiche női repülő pilóta lett** egy egyszemélyes repülőn kapott engedélyt az Aeronautical Society of America társaságtól. Blanche Stuart Scott már korábban repült, de repülését nem megfelelően dokumentálták. Így 1910. október 13-án Bessica Raiche aranyérmes lett: "**Az első nő aviator Amerikában**" felirattal. Amerikai Repüléstechnikai Társaságtól.

További gépeket építettek férjével, új ötletekkel, pl. vashuzal helyett könnyűsúlyú zongorahúrokat alkalmazva. Bessica orvos is volt, **az egyik első szülészeti és nőgyógyászati nőspecialista az Egyesült Államokban**. 1923-ban Bessica az Orange County Medical Association (1889) elnöke.

Összefoglalva az első fogorvosnők mind elszánt, szorgalmas okos, kitartó, önálló akaratú, erős nő volt. Nincs mindenkiről megfelelő forrás, van olyan is, akinek csak a neve maradt fent egy regisztrációban. Mind hős úttörők, általában magas szociális érzékenységgel megáldva. Kitartóak és elszántak voltak, mindegyiknek meg kellett harcolni a negatív véleményekkel, a férfiak ellenállásával és szakmai féltékenységével. Mind sokkal többet dolgozott azért az elismerésért, amiért egy férfinak nem kellett. Az első női fogszakemberek regisztráltak, vizsgáztak és teljesítették a szakmai elvárásokat, amelyek kialakultak. A nők a fogorvosi szakma kezdeténél számos akadályba ütköztek. A férfi orvosok és fogorvosok, kollégiumok, intézmények nem fogadták el a nőket. Ráadásul inkább inkognitóban kellett letenniük vizsgáikat, ami feltétele volt a hivatalos regisztrációnak. Több, mint felének az apja, a bátyja, vagy a férje fogorvosként dolgozott. Többnyire asszisztensként kezdték a fogászati karrierjüket. A munkaerőpiacon a tanítás-oktatás után az orvosi, fogorvosi a leginkább elfogadott tevékenység. Nem igaz, hogy a fogorvosnők csak a hivatásuknak élnek (besavanyodott vénlányok), házasok és családosok többnyire. Az elsők mind magas kort értek meg, sokáig aktívak voltak, s némán viselték a nők szokásos egyéni sorsát: férjek, gyerekek, háztartás ellátása, elhagyottság, megcsalás, özvegység, de töretlenül dolgoztak, megújították magukat. Karitatív munkát végeztek, társadalmi szerepet vállaltak, szakmai tovább fejlődésüket szorgalmazták. Igazi hősök, pionírok, példaképek voltak.

évszám	név	egyetem/ország	miben volt különleges	társadalmi szerepvállalás
1814	Josephine Serre	Academia Gustaviana Tartu/Dorpat – ma Észtország	első vizsgázott fogász	
1829	Marie-Louis Serre, Josephine Serre lánya	Academia Gustaviana Tartu/Dorpat Oroszország, de német fennhatóság	második vizsgázott fogász	
1852	Amalia Assur 1803-1889	Stokholm egyéni engedély- Svéd Royal Board of Health-től,	apja Joel Assur királyi udvar fogorvosa, bátyja is fogorvos	
1855	Emeline Roberts Jones 1836-1916	Connecticut, New Haven, USA,	özvegyi örökség után 1865-ben kezd dolgozni,	1893. <i>Woman's Advisory Council of the World's Columbian Dental Conference</i> . tagja a <i>Connecticut State</i>

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

prof.dr. Forrai Judit DSc

			vándorolt több helyen dolgozott	<i>Dental Society (1883), hon. memb. National Dental Association.</i>
1861	Rosalie Fougelberg 1841-1911	Svéd egyetemen 1861-től a nők is tanulhatnak, az első engedélyt ő kapta	apja a svéd királyné és az udvar fogorvosa -	Végül egy hajóskapitányhoz ment és Alexandriába telepedtek le.
1866	Lucy Hobbs Taylor 1833-1910	Ohio Dental College/Cincinnati 1865-től nők is tanulhattak		<i>Iowa State Dental Society</i> tagja
1869	Henriette Hirschfeld-Tiburtius 1834-1911	Pennsylvania College of Dental Surgery <i>Doctor of Dental Surger</i> DDS címet kap.	az első volt, aki elvégezte a főiskolai kurzust. DDS. Berlinbe visszatérve a német koronahercegnő és a császár fogorvosa lett	megalapította a 1. „ <i>Erste von Frauen geleitete Poliklinik</i> ” 2. a <i>Verein zur Rettung minorener Mädchen -Kiskorú Lányok Mentési Szövetségét</i> ”, a 3. <i>Heimathaus für stellungsuchende Mädchen -Munkahelyet kereső lányok otthonát</i> ” 4. <i>Versorgungshaus für gefallene Mädchen und Frauen- Bukott lányok és nők ellátási házáat</i> ” 5. <i>Ärzte eine Pflegestation für Frauen</i>
1874	Fanny A. Rambarger	Pennsylvania College of Dental Surgery	Második számú női, diplomát kapott	DDS Doctor of Dental Surgery, nők és gyerekek ellátásra szakosodott
1879	Elizabeth Laird	Edinburgh, High Street, Monifieth	az első regisztrált skót fogmester csontfüves gyógyszerész	
1879	Nellie Elizabeth Pooler Chapman (1847–1906)	California,	férje rendelőjét folytatja két fia is fogorvos lett	az első nyugati Nevada cityben regisztrált fogorvosnő
1881	Margaret Caro 1848-1938	Új-Zéland, Napier	az első regisztrált az Új-zélandi fogorvosok között	író, előadó, reformer. Tagja a <i>New Zealand Dental Association</i> a <i>Bethany Rescue Home for women and children</i> alapításában részt vesz. <i>Seventh-day Adventist</i> egyház tagja. Karitatív reformer, vegetárius. <i>New Zealand Women's Christian Temperance Union</i> tagja
1886	Margarita Chorné y Salazar 1864-1962	Mexico	apja és fivére fogorvos,	első Latin-amerikai fogorvosnő. Saját családi titkos receptje alapján gyógyszerel
1893	Ida (Gray) Rollins 1867-1953	az első afro-amerikai fogorvos Michigeni Egyetemen végez		<i>Professional Women's Club of Chicago</i> tagja, <i>Phyllis Wheatley Club</i> , és a <i>Eighth Regiment Ladies' Auxiliary Fairmount Park Art Association</i> társaság tagjai

1892	Mary Haviland Stilwell ²⁰ 1866-1936			megalapítja a <i>Women's Dental Association of the United States</i>
1893	Caroline Louise Josephine Wells 1856-1939	Ontario, Royal College of Dental Surgeons of Ontario	az első canadai fogorvosnő, férje fogorvos	<i>Ontario Dental Society</i> , börtönben és örültek házában fogorvos. <i>Andrew Mercer Reformatory for Women, Toronto Hospital for the Insane</i>
1895	Lilian Lindsay/Murray 1871-1960	Edinburgh Dental Hospital and Schoolban végző kiegészítéssel,	az első angol fogorvosnő, férje fogorvos	<i>British Dental Association</i> első női tagja. <i>British Dental Journal (BDJ)</i> egyik szerkesztője számtalan kitüntetéssel kapott 1938 – <i>President of the British Society for the Study of Orthodontics</i> 1945 – <i>John Tomes Prize, Royal College of Surgeons of England; President of the Odontological Section of the Royal Society of Medicine</i> 1946 – <i>President, BDA</i> 1947 – <i>Fellowship of Dental Surgery (FDS), Royal College of Surgeons of England</i> 1950 – First female President of the <i>Medical Society of London</i> 1950 - 1952 - <i>First female President of the History of Medicine Society at the Royal Society of Medicine.</i>
1897	Williemina Simmers 1878-1962	Glasgow Licentiate in Dental Surgery (LDS)	első skót fogorvosnő	
1897	Ruby Halliday 1871-1938	Edinburg LDS	első diplomás a London Collegeban	<i>The Medical Protection Society Limited</i> első női tagja
1898	Emma Gaudreau Casgrain 1861-1934	Canada, Quebec	férje fogorvos, az első engedéllyel dolgozó canadai fogorvosnő	
1898	Minnie Evangeline Jordan 1865-1952	University of California's dental program	egyetemi docens a University of Southern California	az első gyerekfogorvos első elnöke az <i>American Association of Women Dentists</i> 1921 és <i>Southern California Dental Association</i> vezetőségi tagja alapítója az <i>American Society of Dentistry for Children.</i>

²⁰ The Dental Cosmos. 78. köt. J. D. White, John Hugh McQuillen, George Jacob Ziegler, James William White, Edward Cameron Kirk, Lovick Pierce Anthony
S. S. White Dental Manufacturing Company, 1936. 1332

1900	Bessica Medlar Raiche 1875-1932	New Hampton	proto-feminista volt, Zenész, festő és nyelvész, valamint úszásban és lövészetben vett részt	"First Woman Aviator in America" biplánon a Wright fivérek után az első nő elnöke az <i>Orange County Medical Association</i> .
------	------------------------------------	-------------	--	---

Irodalom:

ARBOR, Ann: [Ida Gray Awards](#)". *Dentistry University of Michigan. Michigan: University of Michigan School of Dentistry. 2013. Archived from the original on June 22, 2016. Retrieved February 10, 2017.*

BROOKS, Janine: 100 Years of Women in the Dental Profession in the UK, 1918-2018. Cambridge Scholars Publishing. 2019.

Linda L.: Women and Achievement in Nineteenth-Century Europe. Cambridge: Cambridge University Press, 2008 217-219

COHEN E. Cohen RA. Dr. Lilian Lindsay önéletrajz. *Br Dent, J* 1991, 171 (10) 325.

<https://doi.org/10.1038/sj.bdj.4807708>

de KURI, Martha Díaz de: Margarita Chorné y Salazar The first graduate woman in Latin America Demac. Mexico. 2009. ISBN 9781310159381 https://demac.org.mx/wp-content/uploads/2016/10/margarita1_english.pdf

HARRIS, Gloria G.; Cohen, Hannah S. (2012). *Women Trailblazers of California: Pioneers to the Present* (illustrated ed.). The History Press.

LOEVY, Hannelore T.; Kowitz, Aletha A. (1998-04-01). "How the Middle West was won: women enter dentistry". *International Dental Journal*. 48 (2): 89–95. <https://doi.org/10.1111/j.1875-595X.1998.tb00466.x>

MACK, Cécile: *Henriette Hirschfeld-Tiburtius (1834-1911) Das Leben der ersten selbstständigen Zahnärztin Deutschlands*. Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main 1999, ISBN 3-631-34783-9.

SUTCLIFFE, P.: The Edinburgh Dental Dispensary 1860 to 1879. *BRITISH DENTAL JOURNAL VOLUME 212 NO. 8 APR 28 2012*. <https://doi.org/10.1038/sj.bdj.2012.312>

Te Ara *Dictionary of New Zealand Biography*: <https://teara.govt.nz/en>